

WAAROM EEN NIEUWE VAKBOND?

Een vernieuwende kijk
op solidariteit en werk



GERT TRUYENS

INHOUD

VOORWOORD	9
1 VAKBONDEN: VROEGER, NU EN MORGEN	13
Empathisch en rechtvaardig	15
Profitariaat	16
Er zijn voor anderen	17
In het begin	18
Hardhandige onderdrukking	19
Coalitieverbod	19
Onder de radar	20
Voorlopers	21
Geen vijandsbeeld	22
Ondersteuning op maat	22
Syndicale druk	23
Debacle	24
Sociaal pact	25
Europese samenwerking	26
Renault-Vilvoorde	26
Overlegorgaan	27
Vertegenwoordiging in bedrijven	28
Hoge syndicalisatiegraad	29
Verbinden, niet verdelen	29
Hoopvol en ambitieus	30
INTERVIEW	
BRIGITTE VANHAEREN	32
2 ONZE VAKBOND	37
Groentje	39
Uniek in de wereld	40
Consolidatie	41
Bizarre wending	42

Scheuring	43	Constructief en empathisch	85
Eenheidswet	43	Verstokte optimist	86
Overlegvakbond	44	Zaken in beweging zetten	87
Eigen koers	45	Doeltreffende alternatieven	88
Ultieme wapen	47	Monty Python	89
Enkelvoudig en unitair	48	In afzondering	90
Hoogste gezag	49	Zondagswerk	91
Onze opmars in cijfers	50	Toekomstprojecten	91
Gestage groei	50	INTERVIEW	
De Wever I	51	TONY VERLINDEN	93
Loopbaanverzekering	52	Dienstverlening 2.0:	
Resoluut vooruitblikken	53	van ondersteuning naar versterking	97
3 VRIJHEID EN SOLIDARITEIT	57	Visie 2.0: van inzicht naar richting	103
Levensmissie	59	INTERVIEW	
Grenzen bewaken	60	ANNIC BOSMANS	110
Sociale drijfveer	61	INTERVIEW	
Oplossingen op maat	62	STIJN BAERT	118
Primaat van de politiek	63	Actie 2.0: van mobilisatie naar impact	153
Medezeggenschap	64	INTERVIEW	
Politieke steun	65	REINOUT VAN ZANDYCKE	160
Zelf initiatief nemen	66	5 NAAR DE VAKBOND 2.0	175
Pragmatisme	67	Eén lijn	178
Responsabilisering	68	Buitenbeentje	179
Vooruitdenken	69	Zelfkritiek	180
Sociale economie	70	Profitariaat	181
Menselijke waardigheid	71	Op een schoteltje	183
Meer menselijkheid	72	Peanuts	184
INTERVIEW		Nieuwe naam	185
CHRISTOPHE DEBORSU	73	Nieuwe vakbond	188
4 ZO VERSTERKEN WIJ MENSEN	79		
Veel watertjes doorzwommen	82		
Onderhandelen boven staken	83		
Pragmatisme	84		

VOORWOORD

Dit is geen manifest. Geen academische analyse. En al zeker geen politiek pamflet. Want ik ben geen academicus, en al zeker geen politicus.

Dit boek vertrekt niet vanuit zekerheden, maar vanuit de vraag wat vandaag nog werkt. Het is een persoonlijk boek. Geschreven vanuit ervaring. Vanuit overtuiging. Vanuit de zoektocht naar wat werkt, en wat niet meer.

Omdat ik ervan overtuigd ben dat we vandaag meer nodig hebben dan zekerheden alleen. We hebben nood aan vragen. Aan nuance. Aan gesprekken die niet vertrekken vanuit de drang naar gelijk, maar vanuit de wil om te begrijpen. Dit boek is daar een poging toe.

Ik schrijf dit niet alleen als voorzitter, maar ook als mens. Iemand die al jaren midden in het werkveld staat. Die dagelijks de spanning voelt tussen individuele vrijheid en collectieve bescherming. Tussen vooruit willen en niemand willen achterlaten.

In een wereld die op zoveel vlakken razendsnel verandert, stel ik mezelf – en jou – een eenvoudige, maar fundamentele vraag: hoe geven we solidariteit een toekomst zonder vrijheid te verliezen? Dat is geen theoretische vraag. Het is de realiteit waarmee we elke dag geconfronteerd worden.

Want voor mij zijn dat geen tegenpolen. Integendeel. Ik geloof dat ze elkaar net kunnen versterken. Niet als compromis, maar als bewuste keuze. Als richting voor hoe we naar werk, naar mensen en naar onze samenleving kijken. Dat vraagt ook iets van organisaties als de onze.

Tijdens het schrijfproces van dit boek bevond onze organisatie zich op een van de grootste kantelpunten in haar geschiedenis van meer dan 130 jaar. Niet alleen extern, in een context van ingrijpende beleidsmaatregelen met grote impact op onze leden. Maar ook intern, met het traject

rond onze naamsverandering. Geen cosmetische oefening, maar een bewuste keuze die toont waar we als organisatie naartoe willen.

Bovendien organiseerden we, tussen het schrijven door, twee belangrijke initiatieven: een congres waarop de nieuwe naam vorm krijgt, en de eerste Dag van de Afgevaardigde, waarop we de mensen die elke dag het verschil maken centraler willen zetten dan ooit.

Op dit moment weet ik nog niet hoe die evenementen gaan verlopen. Maar ik heb er alle vertrouwen in.

Omdat zoiets nooit het werk is van één iemand. Omdat ik elke dag omringd ben door mensen die geloven in wat ze doen. Professionals. Afgevaardigden. Collega's. Mensen die zich engageren. Niet uit gewoonte, maar uit overtuiging.

En waarom doen we het nu allemaal? Waarom durven we veranderen? Het antwoord op die vraag lees je in dit boek. Want dit is geen verhaal over een vakbond zoals hij was, maar een zoektocht naar wat een vakbond kan zijn.

En die zoektocht stopt niet bij dit boek. Het is een eerste stap in de richting. Niet om te overtuigen, maar om uit te nodigen. Tot nadenken. Tot een gesprek. Tot durven in vraag stellen wat vanzelfsprekend lijkt.

Want echte ideeën worden pas sterker wanneer ze uitgedaagd worden. Misschien vormt dat wel de kern van alles wat volgt.

Niet het antwoord. Maar de bereidheid om samen te zoeken.

Gert Truyens

1

**VAKBONDEN:
VROEGER, NU
EN MORGEN**

Je vraagt je misschien af waar mijn sociale bewogenheid vandaan komt. Goede vraag, maar niet zo makkelijk te beantwoorden. Toch doe ik een poging.

Mijn ouders hebben zeker een belangrijke rol gespeeld. Ik kom uit een strijdbaar katholiek nest: mijn ouders waren lid van de christelijke bediendenvakbond LBC-NVK, die in 2019 omgedoopt werd tot ACV Puls. Ze werkten allebei in het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK CEN) in Mol, waar de eerste in België gebouwde kernreactor staat. Mijn vader was kernreactoroperator, mijn moeder werkte er op het secretariaat.

Vooraf mijn vader was een syndicalist in hart en nieren. Als afgevaardigde in het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk (CPBW) nam hij zijn taak met veel gedrevenheid ter harte. Zo plaatste hij veilige werkomstandigheden hoog op de agenda en zette hij zich altijd in tegen onrecht.

Met een diploma van de technische school beschikte mijn vader over voldoende technisch vernuft en expertise om onder andere prototypes te ontwerpen voor nieuwe ontwikkelingen in reactoren, waarmee de ingenieurs dan aan de slag gingen. Zijn werk werd zeer gewaardeerd, en uiteindelijk bekleedde hij zelfs een kaderfunctie.

Empathisch en rechtvaardig

In vergelijking met mijn vader was mijn moeder minder militant. Ze had altijd de neiging om zichzelf weg te cijferen, zodat anderen het beter hadden. Toch een mooie eigenschap, vind ik. Eigenlijk is het ook een soort syndicalisme, maar dan op een ingetogen manier.

Terwijl mijn vader een man van de actie was, blonk mijn moeder uit in zorgzaamheid en empathie. Thuis leidde dat weleens tot discussies. Mijn vader vond dat ze meer voor zichzelf moest opkomen en dat anderen van haar profiteerden. Ze had het, zo dacht hij, verder kunnen schoppen.

Volgens mij belichaam ik het empathisch vermogen van mijn moeder en het rechtvaardigheidsgevoel van mijn vader. Als dat klopt, ben ik mijn ouders daar ontzettend dankbaar voor.

Al van jongs af was ik sociaal voelend, en had ik een grote vriendenkring. Tussen de mensen zijn, vond ik belangrijk – het lijkt wel de rode draad in mijn leven. Opkomen voor de belangen van anderen en mensen proberen te verenigen: ik heb het altijd in mij gehad.

Ik denk aan mijn jaren als scoutsleider, maar ook aan de tijd dat ik tijdens mijn legerdienst als brigadier de tussenpersoon was die problemen van soldaten aankaartte bij de kolonel. Ook tijdens mijn studies aan de toenmalige UFSIA en de KU Leuven kwam mijn sociaal engagement naar boven: ik werd verkozen in de faculteitsraad, waar ik mijn medestudenten vertegenwoordigde bij de rector en de professoren.

Profitariaat

Het belangrijkste in mijn leven? Mensen samenbrengen en iets voor hen doen, of dat althans proberen. Ik zal anderen altijd en voor zover dat mogelijk is, verdedigen. Zo vind ik dat iedereen het recht heeft op misstappen. Dan is mijn onmiddellijke reflex: hoe kunnen we dat een beetje corrigeren, of hoe kunnen we die persoon een tweede kans geven?

Stel: je komt naar me toe en bekent openhartig dat je het enkele jaren wat hebt laten afweten. Je had het goed als steuntrekker, maar dat is nu voorbij. Je vraagt mij wat je nu het beste doet. Op zo'n moment wil ik me voor jou inzetten.

Mensen die bereid zijn zich te herpakken, kunnen dus altijd op mij rekenen. Ik sta klaar om naar hen te luisteren, en ik vind dat ik daar goed in ben. Maar ik kan niet gewoon luisteren zonder ook iets te doen. Dan denk ik: hoe ga ik dit voor jou oplossen? Hoe kom jij weer in een positieve flow?

Natuurlijk zijn er grenzen. Word je bijvoorbeeld geschorst door de RVA, ontvang je ook geen werkloosheidsuitkering, en kom je dan bij mij aankloppen met de vraag: hoe kan ik zo snel mogelijk een leefloon of een ziekte-uitkering krijgen? Dan ben je bij mij aan het verkeerde adres. Ik kan niet tegen profitariaat. Het druist in tegen mijn rechtvaardigheidsgevoel.

Er zijn voor anderen

Het klinkt misschien allemaal eenvoudiger dan het is. Het vraagt namelijk een gevoelige antenne om profiteurs te onderscheiden van mensen die het slachtoffer zijn van sociale onrechtvaardigheid – zij die wel willen, maar door bijvoorbeeld leeftijdsdiscriminatie geen job vinden.

In het begin van mijn syndicale loopbaan was ik daar zeker nogal naïef in en geloofde ik onvoorwaardelijk in de goedheid van de mens. Maar als je ouder wordt en meer ervaring opdoet, heb je het ook vlugger in de gaten als iemand zich in een statuut nestelt en geen moeite meer wil doen om weer aan het werk te gaan. Op dat vlak speelde mijn vrouw Halimé trouwens een grote rol. Zij scherppte mijn blik aan. Als het over mensenkennis gaat, is zij zonder twijfel mijn belangrijkste adviseur.

Achteraf bekeken is het naar mijn bescheiden mening logisch dat ik een vakbondsman ben geworden. Het lijkt wel of ik in de wieg ben gelegd om dienstbaar te zijn. In feite doe ik al mijn hele leven aan syndicalisme.

Er zijn voor anderen moet in mijn ogen de absolute prioriteit zijn van een vakbond. Want samen kunnen we meer bereiken. Dat is ook exact waarom er vakbonden zijn ontstaan, waarom dat vandaag nog altijd hun kerntaak is én waarom dat in de toekomst zo zal blijven.

In het begin

Wie vooruit wil kijken, moet ook begrijpen waar we vandaan komen. De geschiedenis van het syndicalisme is geen voetnoot. Ze heeft ons gebracht waar we vandaag staan. Ze heeft rechten opgebouwd, bescherming gecreëerd en werknemers een stem gegeven. Die fundamenten laten we niet los. Integendeel.

Tegelijk moeten we eerlijk zijn. Niet alles wat gisteren werkte, werkt vandaag nog altijd. Sommige structuren zijn voorbijgestreefd. Sommige reflexen helpen ons niet meer vooruit. Net daarom loont het de moeite om even terug te kijken. Niet uit nostalgie, maar om te begrijpen wat we willen behouden, wat we willen versterken en wat we moeten durven veranderen. Want alleen zo kunnen we bouwen aan een vakbond die klaar is voor de toekomst.

Vroege vormen van beroepsverenigingen vinden we al terug bij de Romeinen. Inscripties in een scheepswerf, gebouwd rond de eerste eeuwwisseling van onze jaartelling, wijzen op het bestaan van een soort gilde van scheepsbouwers.

De oorsprong van de hedendaagse vakbonden gaat terug tot het achttiende-eeuwse Groot-Brittannië, waar de industriële revolutie, die rond 1760 begon, leidde tot een volksverhuizing naar de steden. In plaats van zelfvoorzienende landbouw en thuis beoefende ambachten werd arbeid in werkplaatsen, oorspronkelijk met spin- en weefmachines, de belangrijkste manier om in het levensonderhoud te voorzien.

Mannen, vrouwen en vaak ook kinderen werkten tot veertien uur per dag in de fabriek, doorgaans in erbarmelijke omstandigheden en tegen een hongerloon. Het werk was zwaar en onveilig, en van sociale bescherming was er destijds geen sprake. Wie werd ontslagen of niet meer kon werken wegens ziekte of een arbeidsongeval, verloor van de ene dag op de andere zijn of haar inkomen.

In tegenstelling tot landbouwers en ambachtslui hadden fabrieksarbeiders weinig of geen controle over hun werk. Ze verkochten geen producten, maar hun arbeid. Op hun werkplek moesten ze de instructies van hun werkgevers opvolgen. Daardoor gaven ze een deel van hun vrijheid en zelfbeschikking op ten dienste van een meester. Kritische stemmen hadden het al snel over 'loonslavernij'.

Hardhandige onderdrukking

Zonder werkzekerheid hadden de arbeiders geen medezeggenschap over de arbeid die ze verrichtten of de gevolgen ervan voor hun gezondheid en leven. In die penibele context ontstonden de toenmalige vakbonden.

Werklieden begonnen zich te organiseren om hun belangen beter te kunnen verdedigen. Van meet af aan bestonden de belangrijkste activiteiten van een werknemersorganisatie uit onderhandelingen over lonen en arbeidsvoorwaarden voor haar leden.

In Britse steden stuitten de eerste vakbonden gelijk op veel vijandigheid van werkgevers en overheidsinstanties. Eind de achttiende eeuw kwam er zelfs een wet die vakbonden en collectieve onderhandelingen door arbeiders uitdrukkelijk verbood.

Hoewel ze op een hardhandige manier werden onderdrukt, waren de vakbonden enkele decennia later al wijdverspreid in Londen en andere industriesteden. In 1820 werd een algemene staking in Schotland, waarbij zestigduizend arbeiders het werk neerlegden, op korte tijd gewelddadig neergeslagen. Pas in 1872 werden vakbonden in Groot-Brittannië wettelijk erkend.

Coalitieverbod

Dertig jaar eerder, in 1842, hadden typografen in onze hoofdstad de eerste Belgische vakbond *avant la lettre* opgericht, met name de

Association Libre des Compositeurs et Imprimeurs Typographes de Bruxelles (ALCIT). Het betekende het startsein voor verschillende beroepsgroepen om zich te organiseren. Eigenlijk kan je zeggen dat vakbonden ongeveer even oud zijn als België.

In de jaren 1850 werden in Gent enkele weerstandskassen opgericht. Textielarbeiders spaarden samen voor een financiële buffer om periodes zonder inkomen te overbruggen. Zo werd in 1857 de Broederlijke Maatschappij der Wevers opgericht. Kort daarna volgde de Maatschappij der Noodlijdende Broeders, een vereniging van spinners.

Ook in andere steden werden – voornamelijk lokale en beroepsgebonden – werknemersorganisaties opgericht. Bedienden, onder wie het verkoop personeel in de eerste warenhuizen, volgden al snel het voorbeeld van arbeiders in drukkerijen en de textielsector.

Maar ook in ons land stak de wetgever prompt stokken in de wielen van de vakbewegingen. Jarenlang werd het arbeiders moeilijk gemaakt om zich te verenigen. Dat was het gevolg van het zogenoemde coalitieverbod, dat voortvloeide uit de wet-Le Chapelier van 1791 tijdens de Franse bezetting. De wet verbood de oprichting van zowel vakbonden als werkgeversorganisaties, omdat dergelijke coalities werden beschouwd als een inbreuk op de individuele economische vrijheid.

Onder de radar

Hoewel het coalitieverbod na de invoering van een nieuw Belgisch Strafwetboek in 1867 werd opgeheven, bleven vakverenigingen en stakingen in de praktijk verboden tot in 1921 de wet op de vrijheid van vereniging werd ingevoerd. Er werd druk uitgeoefend en met bedreigingen geprobeerd om de vorming van syndicaten en allerlei uitingen van sociaal protest te verhinderen, als ze al niet met geweld de kop werden ingedrukt.

Maar net zoals in Groot-Brittannië kon de tegenkanting van overheid en werkgevers niet beletten dat er onder de radar steeds meer syndicale initiatieven werden genomen.

In 1886 leidden verschillende stakingsacties tot het ontstaan van lokale, regionale en nationale vakbonden in verschillende bedrijfstakken. Werknemers organiseerden zich via weerstandskassen, corporaties en kassen van onderlinge bijstand voor ziekte en werkloosheid.

Voorlopers

Het duurde niet lang voor de arbeidersbeweging uiteenviel in een socialistische en een christelijke vleugel. Eerstgenoemde voerde de klasstrijd hoog in het vaandel, de andere vleugel stond onder de hoede van de katholieke Kerk, en voerde strijd tegen de ‘goddeloze’ socialisten. Zo kwam in 1886 de Antisocialistische Katoenwerkersbond tot stand. Later ontwikkelde zich daaruit het Algemeen Christelijk Vakverbond (ACV).

In 1891 ontstond er een coördinerend orgaan voor alle lokale christendemocratische organisaties: de Belgische Volksbond. Die vereniging overkoepelde niet alleen vakbonden die enkel arbeiders onder hun leden telden, maar ook syndicaten waarin patroons en arbeiders zich hadden verenigd.

Op de valreep van de negentiende eeuw ging de Belgische Werkliedenpartij (BWP), de eerste socialistische partij van ons land, in 1898 over tot de oprichting van de Syndikale Kommissie van België, die de bestaande socialistische beroepscentrales overkoepelde, en dus de voorloper was van het Algemeen Belgisch Vakverbond (ABVV).

Geen vijandsbeeld

Je zou haast vergeten dat aan het einde van de negentiende eeuw ook de eerste liberale vakverenigingen de kop opstaken – vooral in Gent en Antwerpen.

In tegenstelling tot de christelijke en socialistische bonden zette de liberale vakbeweging al vrij vroeg in op een nationale structuur, waarbij syndicale activiteiten met zo weinig mogelijk tussenniveaus werden gecoördineerd. Dat is tot vandaag zo gebleven, en dat willen we in de toekomst nog verder uitbouwen.

Een ander wezenlijk verschil met de twee andere vakbonden bestond erin dat hun liberale tegenhangers niet van een vijandsbeeld vertrokken. Hoewel ze een tegengewicht wilden bieden voor de invloed van katholieken en socialisten op het syndicalisme, waren ze vooral uit op samenwerking en verzoening. Ook met de werkgevers. Wij waren en zijn de pioniers van echte dialoog tussen sociale partners.

Dat verklaart waarom onwrikbaarheid, dogmatisme, onverdraagzaamheid en ontvlambaarheid niet in het DNA zitten van de vakbond waarvan ik vandaag trots nationaal voorzitter ben.

Ondersteuning op maat

Onze vakbond is honderd procent onafhankelijk. We hebben geen enkele binding met welke politieke partij, mutualiteit, vrouwen- of jeugdbeweging, of vrijetijdsvereniging dan ook. Net zomin zijn we gelinkt aan ideologische stromingen of religieuze achtergronden.

We zoeken niet het conflict, maar de dialoog. We streven niet naar macht, maar willen op een constructieve manier invloed uitoefenen op het overheidsbeleid. We gaan uit van het principe dat iedereen recht heeft op loon naar werken, aanvaardbare arbeidsomstandigheden,

een optimale loopbaanbegeleiding en een menswaardige sociale bescherming.

Ambitueus? Jazeker. Maar we zijn ervan overtuigd dat we die objectieven wel degelijk kunnen realiseren. Niet door om de haverklap op straat te komen en het openbaar leven stil te leggen, maar wel door te praten en akkoorden te sluiten met werkgevers, sociale partners en politici.

Zo willen we niet alleen de collectieve en individuele belangen verdedigen van werkenden en werkzoekenden, maar ook ondersteuning op maat bieden aan mensen die moeilijk of geen toegang (meer) krijgen tot de arbeidsmarkt.

Syndicale druk

Voor alle zaken die we vandaag vanzelfsprekend vinden, zoals ziekte- en werkloosheidsuitkeringen, kinderbijslag, betaalde vakantie en een werkweek van maximaal vijf dagen en veertig uur, is door de (leden van de) vakbonden gevochten. Vaak letterlijk: er ging veel strijd aan vooraf – manifestaties, stakingen en andere protestacties.

Begin de twintigste eeuw waren voornamelijk betere arbeidsomstandigheden en een kortere arbeidsduur belangrijke syndicale strijdpunten. In 1903 kwam er een wet op arbeidsongevallen in voege, en twee jaar later werd de zondagsrust wettelijk vastgelegd. Zo werden onder impuls van de vakverenigingen de kiemen gezaaid van de sociale zekerheid in ons land.

Tijdens het interbellum, de periode tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog, kende het syndicalisme een stevige groei. Ook de politieke krachtsverhoudingen veranderden grondig ten gevolge van het opkomende communisme, massale stakingen en legitieme eisen van werknemers voor meer rechten.